
بسم الله الرحمن الرحيم

شرح جامع

روش تحقیق در مدیریت

«مدیریت»

ویژه آزمون دانشگاه آزاد

مولف: گروه مؤلفین انتشارات ارشد

پیشگفتار ناشر

خداوند بزرگ را شاکریم که فرصتی عنایت فرمود تا بتوانیم قدمی در جهت گسترش علم و فرهنگ کشور عزیزمان برداریم و مسیری هموار را در اختیار مخاطبان و داوطلبان علاقمند به ادامه تحصیل قرار دهیم. از آنجائی که درحوزه کتاب‌های درسی و کمک درسی کارشناسی ارشد کتاب‌های زیادی به رشته تحریر در آمده است با این حال وجود یک مجموعه جامع، دقیق، کامل و دارای رفرنس(منابع) مستند احساس می‌شود.

همیشه دغدغه داشتیم که ای کاش می‌شد تمامی منابع پراکنده و گاهاً دست نایافتنی کنکور در یک مجموعه به گونه‌ای جذاب و شیوا آماده می‌شد و همچنین سوالات دوره‌های قبل کنکور نیز به گونه‌ای تشریحی پاسخ داده می شدند، که خدشه‌ای بر آنها وارد نشود و خیال داوطلبان عزیز آنقدر آسوده باشد که اطلاعات مندرج در پاسخنامه‌ها را برای بهره‌گیری در آزمون خود بکار گیرند. این کار با یاری خداوند بزرگ و همکاری نخبه‌ترین دانشجویان و اساتید کشور در انتشارات ارشد هماهنگ گردید و در تمامی مقاطع تحصیلی از کاردانی به کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در حوزهٔ آزمون‌های سراسری – آزاد و پیام نور بسته‌های آموزشی شامل کتاب‌های بانک سوالات و کتاب‌های شرح جامع درس آماده گردید. در تهیه مجموعه‌های فوق‌الذکر از فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد و دکتری که حائز رتبه‌های تک رقمی کنکور می‌باشند، استفاده کرده‌ایم، تا شما عزیزان بتوانید در راستای افزایش توان علمی خود در جهت نیل به مقصود خویش نایل آیید. بدون تردید می‌توان گفت که برای اولین بار در نظام آموزشی کشور مجموعه‌ای به این سبک عرضه می‌شود که در کیفیت و کمیت بی‌نظیر بوده و تمامی نیازهای دانشجویان و داوطلبان عزیز را پوشش می‌دهد. امید است که استفاده از این مجموعه عزیزان را در جهت موفقیت در آزمون یاری رسانده باشد. در پایان لازم به ذکر است که بی نقصی محض از آن خداوند متعال می‌باشد، بنا براین از تمامی خوانندگان و داوطلبان عزیز خواهشمندیم نظرات سازنده خود را در مورد این کتاب به سایت انتشارات ارشد اعلام نمایند تا ما را در جهت هر چه بهتر آماده کردن این محصولات یاری رسانند.

با تشکر

ناشـــــر

www.arshadbook. ir

فهرست مطالب

عنوان **صفحه**

فصل اول: روش تحقیق ۱۱
فصل دوم: انتخاب مسأله و بیان فرضیه ۲۱
فصل سوم: اندازه‌گیری ۳۳
فصل چهارم: مفاهیم، سازه‌ها، متغیرها ۵۳
فصل پنجم: جامعه و نمونه ۷۱
فصل ششم: مراحل روش علمی تحقیق ۹۵
فصل هفتم: نکات اصلی روش تحقیق ۱۱۱
فصل هشتم: روش تاریخی ۱۵۷
فصل نهم: روش پیمایشی (زمینه‌یابی) ۱۶۵
فصل دهم: روش همبستگی ۱۷۷
فصل یازدهم: روش آزمایشی ۱۸۳
فصل دوازدهم: روش علّی- مقایسه‌ای (پس رویدادی) ۱۹۷
فصل سیزدهم: آزمایش میدانی و طرح‌های درون آزمودنی‌ها ۲۰۷
فصل چهاردهم: طرح کمّی و کیفی و طرح‌های تک آزمودنی ۲۱۳
فصل پانزدهم: تحقیق طولی و تحلیل محتوا ۲۲۳
فصل شانزدهم: تحقیقات کاربردی و تحقیقات بنیادی ۲۳۱
فصل هفدهم: تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده و تهیه گزارش تحقیق ۲۳۷
فصل هجدهم: خلاصه مباحث آمار ۲۴۳
آزمون خودآزمایی ۲۴۱
سوالات روش تحقیق آزاد سال ۱۳۸۹ ..... ۲۴۴
سوالات روش تحقیق (مدیریت بازرگانی) آزاد سال ۱۳۹۰ ..... ۲۴۷
سوالات روش تحقیق (مدیریت دولتی) آزاد سال ۱۳۹۰ ..... ۲۴۹

فصل اول

روش تحقیق

عناوین اصلی

- ویژگی‌های علوم انسانی
- نظریه علمی
- روش علمی
- استدلال قیاسی
- استدلال استقرایی
- مراحل تحقیق
- تست‌های آخر فصل
- پاسخ تست‌های آخر فصل

فصل اول

روش تحقیق

ویژگی‌های علوم انسانی: علوم انسانی منطقی، جبری، تخصصی، تکرارپذیر، تغییر و تحول‌پذیر هستند و از اصل امساک پیروی می‌کنند و می‌توان آن را به صورت آزمایشی مورد بررسی قرار داد. منظور از جبری بودن علوم انسانی، علّی بودن آن است.
دانش آدمی از ۵ منبع مهم سرچشمه گرفته‌است که عبارتند از:
۱- تجربه ۲- مرجع مطلع و آگاه ۳- استدلال قیاسی ۴- استدلال استقرایی ۵- روش علمی
(این ۵ منبع را منابع شناخت گویند)
نقطه شروع علم فرض می‌باشد. فرض را همان انگاره‌ی علمی گویند. فرض باید به طور آزمایشی مورد بررسی قرار گیرد تا در مورد صحت و سقم آن بتوان قضاوت کرد.
نتیجه آزمایش و تکرار آن، چه فرضی را تأیید کند و چه رد کند یک قانون علمی است.

نظریه علمی

مجموعه‌ای است از روابط درونی ساخت‌ها (مفاهیم) قضایا ، تعاریفی که دیدگاه منظمی از پدیده‌ها را از طریق تعیین روابط موجود بین متغیرها به منظور تبیین و پیش بینی پدیده‌ها مشخص می‌کند.
نظریه علمی تبیینی آزمایشی ازپد یده‌ها است و نه تنها اطلاعات زیادی را خلاصه می‌کند بلکه به پیش‌بینی تغییرات بعدی می‌پردازد. فعالیت‌های علمی باید شامل کوشش‌های تبیین –کنترل – پیش بینی باشد.

- نظریه عبارت است از تلاش آدمی برای فهم و درک جهانی که در آن زندگی می‌کند.

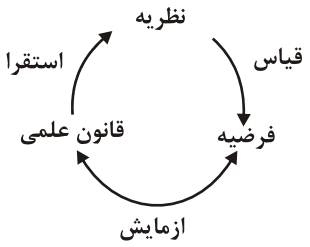
اهداف نظریه

۱- خلاصه کردن
۲- تبیین
۳- پیش بینی
۴- گسترش دانش

ویژگی‌های نظریه

اصل امساک گری (محدود باشد– با زبان ساده بیان شود – مفروضه‌های اندک داشته باشد)
با واقعیت‌های مشاهده شده سازگار باشد.
ابزار لازم برای آزمودن خود را فراهم کند.
پیامدهای آتی را پیش‌بینی کند.

ایجاد انگیزه بیشتر در جامعه و پژوهش‌های جدید کند.
سودمندی یک نظریه بیشتر در کارایی آن در پیش بینی واقعیت‌های قابل مشاهده است.
نظریه را نیز ما می‌توانیم تجزیه کنیم، فرضیه از نظریه سرچشمه میگیرد. استدلال قیاسی به ما کمک می کند که از نظریه به فرضیه برسیم.(از کل به جزء). پس به فرایند تبدیل اطلاعات از نظریه به فرضیه، استدلال قیاسی گویند. مطابق شکل زیر :

۲ نوع نظریه وجود دارد

قیاسی: بر اساس چند مشاهده اندک یا بدون مشاهدات قبلی درباره پدیده‌ای به تولید نظریه می‌پردازیم.
استقرایی: به منظور تبیین مشاهدات قبلی مثال (آزمایشات ابینگهاوس از حافظه)

- هدف علم: (۱- رفاه بشر ۲- تولید نظریه ۳- شناخت بیشتر ۴- پیش بینی ۵- کنترل)

ابطال پذیری و آزمون پذیر بودن از ویژگیهای نظریه خوب می باشد.
برای مثال نظریه فروید ابطال پذیر و قابل اثبات نیست و شرایط تحقیق علمی را ندارد.

استدلال قیاسی (فرایند تفکر)

مبتنی بر منطق ارسطو است.قیاس منطقی دارای یک مقدمه کبری، یک مقدمه صغری و یک نتیجه‌گیری است و اگر فرایند منطقی مقدمه‌ها درست باشد، نتیجه‌گیری هم صحیح خواهد بود. سیستمی است برای سازمان دهی واقعیات شناخته شده با هدف دستیابی به یک نتیجه. استدلال قیاسی بر یک فرض عمده و از پیش تعیین شده استوار است. (نتیجه = بسط اطلاعات پیشین است.) به وسیله آن می‌توان با ترسیم روابط موجود روابط جدیدی را کشف کرد. هرگز نمی توان از آن به عنوان منبعی برای توسعه و تولید اطلاعات جدید استفاده کرد. در پژوهش از آن به عنوان وسیله‌ای که بین نظریه و مشاهده رابطه برقرار می‌کند استفاده می‌شود. امکان پیش بینی پدیده‌ها را بر اساس نظریه‌های موجود فراهم می‌کند. قیاس از نظریه‌ها موجب تدوین فرضیه‌ها می‌شود.

استدلال استقرایی

اولین بار بیکن آنرا مطرح کرد. بیکن نخستین کسی است که رویکرد جدیدی را برای کسب دانش مطرح کرد. او مشاهده را اساس علم می‌دانست. و تعصبات و عقاید قبلی را بت یا خدایان دروغین می نامید.

استنتاج ناقص: در استدلال استقرایی نتایج با مشاهده نمونه و تعمیم به کل حاصل می‌شود . مثلاً کل خرگوش‌های دنیا را بررسی نمی کنند بلکه نمونه ای از آن‌ها را انتخاب می‌کنند. اگرچه اطلاعات ناقص موجب نتیجه گیری صحیح و بدون خطا نمی‌شود ولی از آن‌ها می‌توان به منظور کسب بینش یا بصیرت کلی استفاده کرد.

استقراء از جزء به کل رسیدن است. پس ما در استدلال استقرایی، با مشاهدات و مطالعه موارد خاص و جزئی به فرضیه و نهایتاً به تعمیم کلی دست پیدا می‌کنیم. مهمترین محدودیت روش استقرایی این است که غالباً مشاهده تمامی موارد

امکان‌پذیر نیست. بنابراین در روش استقرایی، محقق نتایج عام را بر اساس واقعیاتی بنا می‌نهد که از طریق مشاهده مستقیم گردآوری شده‌است.

روش علمی یا روش استقراء – قیاسی

داروین اولین کسی است که این روش را به کار بردو از ترکیب کردن روش قیاسی ارسطو و روش استقرایی بیکن بدست می‌آید. این روش آخرین مرحله پیشرفت بشر در تکوین دانش است. روشی که محقق ابتدا:

۱- به صورت استقرایی و با استفاه از مشاهدات فرضیه هایی را تدوین می‌کند.

۲- به کمک استدلال قیاسی به کاربرد و آزمون منطقی فرضیه می‌پردازد.

۳- رابطه بین متغیرها را پیش بینی می‌کند.

تأکید فیلسوفان استقرایی برمشاهده (تجربه) است و تاکید فیلسوفان قیاسی بر تعقل است. در روش علمی محقق به طور استقرایی از مشاهده به فرضیه می‌رسد و به طور قیاسی از فرضیه به استنباط منطقی می‌رسد.

هدف علم تولید نظریه است و نظریه زمانی درست است که به تولید فرضهایی بپردازد که در تأیید آن نظریه باشد. یکی از ویژگی‌های نظریه علمی ابطال پذیری است. بدلیل اینکه نظریه مستقیماً قابل آزمایش نیست بنابراین نمی توان آنرا تأیید یا اثبات کرد ولی می‌توان آن را رد کرد.

روش علمی از قیاس ، آزمایش و استقراء تشکیل شده است.

تفاوت بین روش علمی و روش استقرایی در تدوین فرضیه است.

- اولین مرحله توسعه و گسترش علم جمع آوری تجارب و تبیین آنهاست.
- پیشرفته ترین طبقه بندی موجود، جدول تناوبی است.
- تنها از طریق کمّی ساختن است که می‌توان طبقه بندی علمی را با دقت بیشتری انجام داد.
- پایه و اساس یک علم تجربی از مشاهده و تعمیم استقرایی تشکیل شده‌است.

تحقیقاتی که مبنای نظریه ای ندارد غالباً نتایجی را بدست میدهند که پژوهشگر توانایی تبیین آن‌ها را ندارد.

روش علمی : قیاس آزمون(تجربه) استقراء

نظریه : مشاهده تجربه قیاس

تحقیق دارای ۳ ویژگی است. نخست، تحقیق منظم و کنترل شده‌است و بر اساس مدل استدلالی- قیاسی است، دوم، تحقیق به صورت تجربی و آزمایشی انجام می‌شود، در نهایت تحقیق خود اصلاح‌گر است. یعنی بر اثر تکرار توسط محققان دیگر از ارتکاب خطا مصون می‌ماند. بنابراین تحقیق ترکیبی است از تجربه و استدلال.

مراحل تحقیق علمی

۱- بیان مسأله(تعریف مسأله)

۲- تهیه پیشینه تحقیق

۳- ارائه فرضیه

۴- مشخص نمودن متغیرها

۷- تعریف نمونه(روش‌های نمونه گیری و حجم آن‌ها)

۸- روش‌های تحقیق

۹- ابزار اندازه گیری

۱۰- تجزیه و تحلیل آماری

۵- تعریف عملیاتی و مفهومی متغیرها ۱۱- تهیه گزارش نهایی
۶- تعریف جامعه

- پژوهش و تحقیق با مسأله شروع می‌شود.
- در پژوهش مهمترین فعالیت بیان مسأله است.
- خلاقیت محقق در بیان مساله است.
- بیان مساله یعنی از یک موضوع مبهم و پیچیده به یک مسأله قابل تحقیق برسیم.

مساله باید به گونه ای بیان شود که با استفاده از **مشاهده و آزمایش** بتوان به آن پاسخ داد.
تحقیق نسبت به روش علمی، روندی منظم‌تر، رسمی‌تر و قویتری دارد.
هیچ محققی ادعای اثبات فرضیه را ندارد مگر آنکه فرضیه بصورت یک حقیقت محض باشد.
وجه تمایز پژوهشهای علمی از غیر علمی تاکید بر **مشاهده های تجربی** است.

پیشینه ۲ هدف دارد
- ۱- تعیین ضرورت تحقیق
  - ۱- در تحقیقات بنیادی
    - ۱- تأیید تحقیقات قبلی
    - ۲- تعیین جایگاه تحقیق حاضر
  - ۲-در تحقیقات کاربردی
    - ۱- اجتماعی
    - ۲- اقتصادی
- ۲- تعیین حجم نمونه

پیشینه

۱- باعث افزایش بینش و مهارت پژوهشگر در تعیین حجم نمونه می‌شود .
۲- از طریق آن پژوهشگر درمی‌یابد که فرضیه پژوهشی او مبانی علمی دارد یا نه؟
۳- فردی یا گروهی بودن پژوهش را مشخص می‌کند و موجب پیدا شدن روش‌های جدیدی میگردد.
۴-پژوهشگر را در بدست آوردن سنجش و روایی و پایائی ابزار یاری می دهد.

خلاصه فصل

ویژگی‌های علوم انسانی: علوم انسانی منطقی، جبری، تخصصی، تکرارپذیر، تغییر و تحول‌پذیر هستند و از اصل امساک پیروی می‌کنند و می‌توان آن را به صورت آزمایشی مورد بررسی قرار داد.

دانش آدمی از ۵ منبع مهم سرچشمه گرفته‌است که عبارتند از:۱- تجربه ۲- مرجع مطلع و آگاه۳- استدلال قیاسی۴- استدلال استقرایی ۵- روش علمی(این ۵ منبع را منابع شناخت گویند)

ویژگی‌های نظریه

اصل امساک گری (محدود باشد– با زبان ساده بیان شود – مفروضه‌های اندک داشته باشد) ، با واقعیت‌های مشاهده شده سازگار باشد. ابزار لازم برای آزمودن خود را فراهم کند. پیامدهای آتی را پیش‌بینی کند. ایجاد انگیزه بیشتر در جامعه و پژوهش‌های جدید کند. سودمندی یک نظریه بیشتر در کارایی آن در پیش بینی واقعیت‌های قابل مشاهده است.

۲ نوع نظریه وجود دارد:

قیاسی: بر اساس چند مشاهده اندک یا بدون مشاهدات قبلی درباره پدیده‌ای به تولید نظریه می‌پردازیم.

استقرایی: به منظور تبیین مشاهدات قبلی.

استدلال قیاسی (فرایند تفکر): مبتنی بر منطق ارسطو است.قیاس منطقی دارای یک مقدمه کبری، یک مقدمه صغری و یک نتیجه‌گیری است و اگر فرایند منطقی مقدمه‌ها درست باشد، نتیجه‌گیری هم صحیح خواهد بود. سیستمی است برای سازمان دهی واقعیات شناخته شده با هدف دستیابی به یک نتیجه.

استدلال استقرایی : اولین بار بیکن آنرا مطرح کرد. بیکن نخستین کسی است که رویکرد جدیدی را برای کسب دانش مطرح کرد. او مشاهده را اساس علم می‌دانست. و تعصبات و عقاید قبلی را بت یا خدایان دروغین می نامید.

روش علمی یا روش استقراء – قیاسی

داروین اولین کسی است که این روش را به کار بردو از ترکیب کردن روش قیاسی ارسطو و روش استقرایی بیکن بدست می‌آید. این روش آخرین مرحله پیشرفت بشر در تکوین دانش است.

مراحل تحقیق علمی

۱- بیان مسأله(تعریف مسأله)
۲- تهیه پیشینه تحقیق
۳- ارائه فرضیه
۴- مشخص نمودن متغیرها
۵- تعریف عملیاتی و مفهومی متغیرها
۶- تعریف جامعه
۷- تعریف نمونه(روش‌های نمونه گیری و حجم آن‌ها)
۸- روش‌های تحقیق
۹- ابزار اندازه گیری
۱۰- تجزیه و تحلیل آماری
۱۱- تهیه گزارش نهایی

تست‌های آخر فصل

۱- کدام‌یک از موارد زیر در مورد تئوری یا نظریه درست‌تر است؟ (کنکور ۷۳)

۱) بیان‌کنندهٔ روابط علت و معلولی احتمالی بین متغیرها
۲) بیان‌کنندهٔ نوع روابط بین متغیرها.
۳) قابل آزمایش بودن مستقیم آن
۴) مجموعه‌ای از مفاهیم قانونمند واقعیت‌های خارجی

۲- نظریه چه موقع مناسب‌تر است؟ (کنکور ۷۷)

۱) عمیق ۲) قابل تعمیم ۳) عینی ۴) محدود

۳- نظریه‌پردازی شامل چه مجموعه فعالیت‌هایی است؟ (کنکور ۷۸)

۱) آزمایش و مشاهده ۲) استقراء و مشاهده ۳) استقراء، تجربه و قیاس ۴) مشاهده، تجربه و قیاس

۴- مطالعه منابع در اجرای کدام‌یک از مراحل زیر بیشتر به محقق کمک می‌کند؟ (کنکور ۷۵)

۱) انخاب موضوع ۲) پیشنهادها ۳) تدوین فرضیه ۴) خلاصه و تفسیر نتایج

۵-کدام گزینه درباره نتیجه بدست آمده از بررسی‌های علمی صادق است؟ (کنکور ۷۶)

۱) بیان حاصل از استدلال قیاسی درباره پدیده‌ها ۲) بیان حاصل از استدلال استقرایی درباره پدیده‌ها
۳) بیان احتمالی درباره پدیده‌ها ۴) حقیقت تغییر ناپذیر درباره پدیده‌ها

۶-کدام‌یک از موارد زیر را می‌توان هدف اساسی علم دانست؟ (کنکور۷۶)

۱) به‌سازی وضع زندگی بشر ۲) پیش‌بینی وقایع
۳) تبیین پدیده‌ها ۴) کنترل متغیرها

۷-کدام‌یک از مراحل زیر در یک پژوهش علمی از لحاظ زمانی مقدم بر مراحل دیگر است؟ (کنکور۷۶)

۱) ارائه سوال یا فرضیه ۲) انتخاب آزمون آماری ۳) تعیین روش نمونه‌گیری ۴) تعیین حجم نمونه

۸-تحقیق به عنوان یک فرایند پژوهشی در مطلوب‌ترین شرایط دارای کدام دسته از ویژگی‌هاست؟ (کنکور ۷۸)

۱) آزمایش و کنترل ۲) کنترل و نمونه‌گیری ۳) مطالعه و نمونه‌گیری تصادفی ۴) نمونه‌گیری دقیق و ابزار

۹-کدام هدف، جزء اهداف تحقیق علمی محسوب نمی‌شود؟ (کنکور ۷۹)

۱) حل مشکلات ۲) تأیید فرضیه تحقیق ۳) ارائه نظریه جدید ۴) بررس و ارزیابی نظریه‌ها

۱۰-منطقی‌بودن، سادگی بیان، قابلیت آزمایش و قرار داشتن بر مبنای حقایق شناخته شده از ویژگی‌های ..... است. (آزاد ۸۲)

۱) نظریه ۲) فرضیه ۳) مسأله ۴) تحقیق

۱۱- در بحث از اهداف علم گفته‌اند موارد زیر به ترتیب صورت می‌گیرند. (آزاد ۸۲)

۱) پیش‌بینی، فهم، بیان و کنترل ۲) کنترل، پیش‌بینی، فهم، بیان
۳) تبیین، فهم، پیش‌بینی و کنترل ۴) تبیین، فهم، کنترل و پیش‌بینی

۱۲-مهمترین ویژگی نظریه عبارت از ..... پدیده‌های مورد بررسی است. (کنکور ۸۳)

۱) تبیین ۲) کنترل ۳) پیش‌بینی ۴) توضیح نظام‌مند

۱۳-کدام ویژگی از ویژگی‌های منحصر به فرد روش تحقیق علمی است؟ (کنکور۸۳)

۱) تکرارپذیری ۲) انطباق با واقعیت ۳) مبتنی بودن بر خرد ۴) مبتنی بودن بردانش

۱۴-این عبارت که دانشمند علوم انسانی همانند دانشمند علوم فیزیکی می‌کوشد تا از حداقل متغیرها حداکثر قدرت تبیین را داشته‌باشد، کدام‌یک از ویژگی‌های علم است. (کنکور ۸۴)

۱) جبری ۲) کلی بودن ۳) امساک‌گری ۴) منطقی بودن

۱۵-تعریف زیر مربوط به کدام پاسخ است؟ (به نقل از کرلینگر ومیل) (آزاد ۸۴)

«مجموعه‌ای ازمفاهیم، تعاریف و مسائل مربوط به هم که از راه مشخص کردن روابط بیان متغیرها به منظور تبیین، پیش‌بینی پدیده‌ها عرضه می‌شود.»

۱) مدل ۲) فرضیه ۳) قانون علمی ۴) نظریه

۱۶-کدام مورد، از اهداف بررسی پیشینه پژوهش نیست؟ (کنکور ۸۷)

۱) دقت روش‌های پژوهش ۲) تبیین اهمیت پژوهش
۳) پاسخ به سؤالات پژوهش ۴) بدست آوردن فرضیات جدید

۱۷-این که «وقوع هر رویدادی دلیلی دارد و صرفاً تصادفی نیست». بیانگر کدام‌یک از موارد زیر است؟ (کنکور ۸۷)

۱) کلی بودن ۲) جبری بودن ۳) منطقی بودن ۴) تکرار پذیربودن

۱۸- فرضیه‌هایی که از تئوری‌های موجود در یک زمینه علمی استخراج می‌شوند، چه نام دارند؟ (کنکور۷۹)

۱) کیفی ۲) تمثیلی ۳) قیاسی ۴) استقرایی

پاسخ تست‌های آخر فصل

۱- گزینه «۲»
۲- گزینه «۴»
۳- گزینه «۴»
۴- گزینه «۳»
۵- گزینه «۳»
۶- گزینه «۳»
۷- گزینه «۱»
۸- گزینه «۲»
۹- گزینه «۲»
۱۰- گزینه «۲»
۱۱- گزینه «۳»
۱۲- گزینه «۱»
۱۳- گزینه «۱»
۱۴- گزینه «۳»
۱۵- گزینه «۴»
۱۶- گزینه «۳»
۱۷- گزینه «۲»
۱۸- گزینه «۳»

فصل دوم

انتخاب مسأله و بیان فرضیه

عناوین اصلی

- *ویژگی‌های مسأله پژوهش*
- ارزشیابی مسأله
- فرضیه
- نقشهای فرضیه
- ملاکهای تدوین فرضیه
- انواع فرضیه
- آزمون فرضیه
- فرضیه ها، قوانین، اصول
- تست‌های آخر فصل
- پاسخ تست‌های آخر فصل

فصل دوم

انتخاب مسأله و بیان فرضیه

انتخاب یک موضوع پژوهشی تحت تأثیر ۲ عامل شخصیت و محیط است. در انتخاب هر موضوع پژوهشی ۲ انگیزه وجود دارد:

۱- آنچه می‌خواهید بدانید؟ (کنجکاوی روشنفکرانه و علمی)

۲- آنچه که نیازمند به دانستنش هستید.

انگیزه، بضاعت علمی و تجربه عواملی هستند که به این انتخاب کمک می‌کند. علاوه بر این موارد منابعی که در دسترس ما قرار دارد نیز باید مورد بررسی قرار بگیرد.

تعیین و تدوین مسأله، اولین فعالیت در هر پژوهشی است و اصولاً هر پژوهشی با مسأله آغاز می‌شود .

- پژوهش امری گروهی است نه فردی.
- اصولاً بعد از انتخاب موضوع پژوهشگر همواره باید بدنبال پیشینه مطالعاتی باشد.

پژوهشگر به کمک پیشینه مطالعاتی است که درمی‌یابد فرضیه پژوهشی او مبانی علمی دارد یا نه؟دالن معتقد است دانشجویان هنگام انتخاب مسأله ۴ نوع اشتباه را مرتکب می‌شوند←

۱- به طور شتابزده مسأله ای را بدون تحلیل جنبه‌های مختلف آن انتخاب می‌کنند.

۲- بدون اینکه منابع مربوط به موضوع مورد تحقیق را مطالعه و بررسی کنند اقدام به انتخاب مسأله می‌کنند.

۳- قبل از انتخاب مسأله پژوهشی روش اجرای تحقیق را مشخص می‌کنند.

۴- به جای تعریف دقیق و روشن مفاهیم موجود در مسأله آنرا به صورت کلی توصیف می‌کنند.

مسأله، جمله‌ای سؤالی یا استفهامی است که میپرسد: چه رابطه ای بین ۲ یا چند متغیر وجود دارد؟

برای یافتن حقیقت یا حل یک مسأله تا آنجا که ممکن است مسأله را باید محدود کرد.

نقطه شروع پژوهش تشخیص موقعیتی است که مسأله در آن بوجود آمده.

ویژگی‌های مسأله پژوهش

۱- ارتباط بین دو یا چند متغیر را مورد پرسش قرار می‌دهد.

۲- روشن و بدون ابهام باشد و به صورت سؤالی بیان شود.

۳- بوسیله روش‌های تجربی قابل آزمایش باشد.

۴- نشاندهنده‌ی یک موضوع اخلاقی نباشد و یا مسائل اخلاقی تولید نکند. در واقع فارغ از قضاوت‌های اخلاقی و قانونی باشد.

۵- دامنه آن محدود باشد.

در انتخاب موضوع تحقیق باید موارد و ضوابطی را در نظر داشته باشیم مانند ۱-علاقه ۲-تازگی و بدیع بودن ۳-پژوهش پذیر بودن موضوع ۴-اهمیت و اولویت آن ۵-توانایی ما ۶-در نظر داشتن منابع مادی و اطلاعاتی ۷-به صرفه بودن

آیزاک: هرگاه سؤالی خوب بیان شده باشد نیمی از پاسخ آن داده شده است.

ارزشیابی مسأله

آیا مسأله انتخاب شده اهمیت و ارزش تحقیق را دارد؟

ملاک‌های ارزشیابی مسأله:

۱- هر مسأله‌ای باید به گونه‌ای مطرح شود که امکان پاسخگویی به آن با استفاده از تکنولوژی موجود وجود داشته باشد.در اینجا باید از خود سؤال کنیم که آیا پاسخگویی به مسأله پژوهش امکان پذیر است؟
مسأله ای قابل پژوهش است که متغیرهای آن قابل تعریف و اندازه گیری باشند. برای مثال مسائل اخلاقی و فلسفی قابل آزمون به صورت آزمایشی نیستند.

۲- مسأله، باید مهم باشد و فکر جدیدی را مطرح کند و زمینه ساز تحقیقات آتی شود. در اینجا باید از خود سؤال کنیم که آیا پاسخگویی به این مسأله موجب اصلاح نظریه یا تغییر در روش آموزش و پرورش می‌شود؟
مسأله پژوهشی خوب مسأله ای است که سؤال‌های پژوهشی دیگری را مطرح کند و موجب فزایندگی علم شود. اکثر پژوهشهایی که به صورت توصیفی انجام میشوند فاقد این ویژگی هستند.

۳- مسأله باید متناسب با ویژگی‌های پژوهشگر باشد.
مک‌گوئیگان (۱۹۹۰) ۳ راه کسب آگاهی ازیک مسأله را اینگونه بیان می‌کند: ۱- وجود شکاف و خلاء در دانش ۲- وجود تناقض در نتایج تحقیقات ۳- لزوم تبیین یک واقعیت.

فرضیه:

محقق بعد از انتخاب و تعیین مسأله اقدام به بیان فرضیه پژوهشی می‌کند. فرضیه راه حل پیشنهادی اولیه و مقدماتی پژوهشگر برای پاسخگویی به مسأله است. برای همین تدوین فرضیه مناسب بستگی به چگونگی بیان مسأله دارد.) ریشه یک فرضیه مناسب در انتخاب و بیان مسأله است.

- فرضیه معمولاً به صورت یک جمله خبری مثبت بیان می‌شود.
- فرضیه ابزار نیرومندی است که محقق را قادر میسازد تا نظریه را به مشاهده و مشاهده را به نظریه ربط دهد.
- فرضیه می‌تواند به عنوان یک تعمیم آزمایشی درباره مسأله پژوهشی مورد بررسی قرار گیرد.
- فرضیه یک قضیه شرطی یا فرضی است که تأیید یا رد آن باید بر اساس سازگاری مفاهیم آن و به استناد مدارک تجربی و دانش گذشته آزمایش شود.

فرضیه= قضیه آزمایشی پیشنهاد شده ای برای حل مسأله یا تبیین یک پدیده است(فرضیه جمله ای است که انتظارات محقق را در زمینه رابطه بین متغیرها بیان می‌کند.)

- فرضیه بویژه در پژوهشهایی که هدف آن‌ها تعیین وضعیت یک پدیده است دارای اهمیت کمتری است.

- در واقع در پژوهش‌های توصیفی که هدف آن‌ها کشف واقعیت‌های موجود است و محقق نمی‌تواند چگونگی رویدادها را پیش بینی کند فرضیه دارای اهمیت کمتری است.
- اکتشافات علمی از پژوهش‌ها ناشی میشوند نه از فرضیه‌ها.

گرچه فرضیه راهنمای پژوهش در انتخاب روش اجرای پژوهش طرح و نحوه‌ی تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده است اما فقدان آن به معنی فقدان روش علمی نیست.

بیکن: فرضیه محقق را به یک موقعیت با شرایط معین هدایت می‌کند و این موجب می‌شود که هدف اصلی خود را گم نکند.

- امکان ندارد تصویر روشنی از مسأله بدون داشتن یک یا چند فرضیه داشت.
- فرضیه قبل از جمع آوری اطلاعات تدوین می‌شود = پس با بیان فرضیه می‌توان کوتاه ترین راه را برای گرد آوری اطلاعات تعیین کرد.

نقش‌های فرضیه

۱- فرضیه به مطالعه منابع مربوط به موضوع مورد تحقیق جهت میدهد و موجب جلوگیری از مطالعه منابع نا مربوط می‌شود. واقعیت‌ها را زمانی معنی‌دار می‌دانیم که در راستای فرضیه‌های پژوهشی مورد بحث و بررسی قرار گیرند.

۲- فرضیه‌ها جهت و هدف تبیین‌ها را معین می‌کند (از طریق روابط درونی بین واقعیت‌هاست که می‌توان به الگوی معناداری برای درک مسأله دست یابیم.)

۴- فرضیه ابزار کار نظریه است.

۴- فرضیه تفاوت بین پژوهش دقیق و مفید را از پژوهشهایی که دارای دقت کمترند تعیین می‌کند.

۵- فرضیه‌ها به محقق کمک میکنند تا مسأله پژوهشی را بهتر درک کنند.

۶- فرضیه به تدوین نظریه و ایجاد قانون کمک می‌کند.

۷- فرضیه چهار چوبی برای گزارش نتایج فراهم می‌کند و امکان تفسیر اطلاعات جمع آوری شده را مهیا می‌کند.

- استفاده از فرضیه انسان عصر حاضر را قادر می‌کند که ایده‌های فیلسوفان استقرایی را با توجه به تأکید آن‌ها بر مشاهده و منطق فیلسوفان قیاسی را با توجه به تأکید آن‌ها بر تعقل با هم به کار گیرد. استفاده از فرضیه، تجربه و تعقل را برای خلق ابزاری قدرتمند جهت جستجوی حقیقت پیوند می‌دهد.

مک گوگان: فرضیه مانند عصایی است که در دست یک نابینا قرار دارد.

- فرضیه مانند چراغی است که در مسیر تاریک و مبهم پژوهش افق‌های روشنی را بروی پژوهشگر میگشاید.
- فرضیه حدس، گمان یا توضیح آزمایش نشده ای است که محقق در رابطه بین ۲ یا چند متغیر بیان می‌کند.
- فرضیات در فرایند تحقیق یک ابزارند اما به خودی خود هدف نیستند.

تفاوت بین فرضیه و مشاهده = مشاهده، آنچه هستند و یا آنچه دیده می‌شوند.

فرضیه: صورت بندی کردن جمله ای که در درون آن رابطه بین ۲ متغیر مشخص شده است.

اهداف فرضیه: امکان بسط دانش را فراهم می‌کند.

۱- فرضیه محقق را به بیان رابطه ای مجهز می‌کند که به طور مستقیم و در جریان مطالعه علمی قابل آزمودن‌اند.

۲- فرضیه‌ها توصیف‌هایی آزمایشی از پدیده‌ها را فراهم می‌کند و میزان گسترش دانش ما را در حیطه خاص افزایش می‌دهند.

۳- فرضیه پژوهش را هدایت می‌کند. فرضیه اساس و پایه نمونه گیری و طرحی را که باید مورد استفاده قرار گیرد را تعیین می‌کند.

- آزمون‌های آماری به کمک فرضیه انتخاب می‌شوند.

استنتاج فرضیه‌ها
- فرضیه‌های قیاسی ← از طریق قیاس از نظریه ساخته میشوند. دارای این مزیت اند که می‌توانند به سیستم کلی تری از دانش به مشابه چهارچوبی برای تلفیق معنادار آن‌ها در پیکره معرفتی که از پیش وجود دارد، منتج شود.
  یک فرضیه استنتاج شده از نظریه به عنوان یک فرضیه قیاسی شناخته می‌شود.
- فرضیه‌های استقرایی ← روش استقراء: صورتبندی یک فرضیه از طریق تعمیم رابطه‌های مشاهده شده. روش استقرایی منبع سودمندی از فرضیه‌ها برای معلم است.

- یک فرضیه استنتاج شده از نظریه به عنوان یک فرضیه قیاسی شناخته می‌شود.

تفاوت فرضیه از نظریه: نظریه شامل مجموعه ای از مفاهیم به همراه احکامی است که به چگونگی و چرایی روابط درونی موجود بین این مفاهیم می‌پردازد. نظریه به صورت تبین‌های کلی بیان می‌شود و بیان روابط به صورت فرضیه ای است.
نظریه از نظر محتوا کلی تر از فرضیه‌هاست.
منابع فرضیه: تدوین یک فرضیه مناسب با اتکاء به تجربه امکان پذیر است.

ملاک‌های تدوین فرضیه:
اهمیت نسبی یک فرضیه معین فقط در رابطه با کارایی آن در مسأله موردقضاوت و داوری قرار میگیرد. اعتبار نهایی آن از طریق آزمون آن مشخص می‌شود . قضاوت در مورد فرضیه‌های تدوین شده مستلزم تعیین ملاک است ویژگیهایی فرضیه با عنایت به آن‌ها مورد ارزشیابی قرار میگیرد.

۱- به صورت یک جمله اخباری، روشن و بدون ابهام باشد.
۲- رابطه بین ۲ یا چند متغیر را حدس بزند.
۳- قابل آزمون باشد یعنی امکان بیان مجدد آن به صورت عملیاتی وجود داشته باشد(مهمترین ویژگی یک فرضیه خوب)

- فرضیه قابل رسیدگی باشد یعنی بشود فرضیه را از طریق جمع آوری اطلاعات و مشاهدات آزمایشی رد یا تأیید و نتیجه ای از آن استخراج کرد. یک فرضیه قابل آزمون به پژوهشگر توانایی پیش بینی وقوع یا عدم وقوع حادثه را میدهد. اولین ملاحظه ای که در صورت بندی یک فرضیه باید مورد توجه قرار بگیرد اطمینان در مورد تعریف متغیرها به صورت عملیاتی است.

۴- فرضیه باید با اصول کلی دانش موجود هماهنگ باشد.
۵- فرضیه باید روشن و دقیق بیان شود

- یک فرضیه هیچ وقت نه اثبات و نه تکذیب می‌شود. فرضیه ضرورتاً و ماهیتاً از قوانین احتمال پیروی می‌کند. مدارک تجربی می‌توانند محقق را به این نتیجه که تبیین انجام شده احتمالاً درست است هدایت کند. تأیید یک فرضیه هیچگاه به معنی اثبات آن نیست.

انواع فرضیه
هدف از آزمون فرضیه تعیین احتمال حمایت آن توسط واقعیت است.
۲ دسته فرضیه

۱- فرضیه آماری = (فرضیه صفر، فرضیه خلاف)
۲- فرضیه پژوهشی = (فرضیه جهت دار (راهنما)، فرضیه بدون جهت)

- فرضیه صفر [1] ⇐ فرض صفر میگوید بین متغیرها ارتباط یا اختلاف معنی داری وجود ندارد. و هر رابطه مشاهده شده‌ای تنها ناشی از شانس و تصادف است. به منظور برآورد پارامتر به کار می‌رود. هدف آزمون‌های آماری رد یا تأیید فرض صفر است. فرض صفر اغلب مغایر با فرضیه پژوهشی است. اگر در پژوهشی نشان داده شود که بین متغیرهای مورد پژوهش همبستگی وجود دارد فرضیه صفر رد می‌شود . حالت انکار یا عدم اختلاف یک فرضیه، فرضیه صفر است.

$$H_{\circ} = \mu_{1} - \mu_{2} = \circ$$

فرضیه صفر بیانگر عدم ارتباط بین متغیرهاست به صورت پارامتر صورت‌بندی می‌شود و با نماد نمایش داده می‌شود و مبنای ریاضی آن برهان خلاف است. فرضیه صفر برای کاربرد آزمون‌های آماری مناسب‌تر است.

- فرضیه خلاف= منطبق با فرضیه پژوهشی است و بیان کننده انتظار محقق درباره نتایج پژوهش است. به صورت پارامتر صورت‌بندی می‌شود و با نماد روبرو نشان داده می‌شود: $H_A = \mu_{1} - \mu_{2} \neq \circ$
- فرض جهت دار= در آن جهت تأثیر متغیر مستقل بر وابسته مشخص می‌شود. زمانی از آن استفاده می‌شود که محقق دلایل منطقی و مشخصی برای پیش بینی رابطه معینی داشته باشد. برای آزمون فرضیه‌های جهت دار از آزمون‌های آماری یک دامنه استفاده می‌شود (پیش بینی اینکه تغییرات یک متغیر موجب کاهش یا افزایش متغیر دیگر می‌شود.)
- در فرض جهت دار پسوند (تر) بکار می رود. مثال ورزشکاران هوش هیجانی بالاتری نسبت به افراد غیر ورزشکار دارند.
- فرضیه بدون جهت [2] : در آن جهت تأثیر یا رابطه متغیر مستقل بر وابسته مشخص نیست. در پژوهشهایی که هدف آن کشف روابط بین متغیرها مثل مطالعات اکتشافی یا ارضاء حس کنجکاوی محقق است از فرضیه‌های بدون جهت استفاده می‌شود . فرض بدون جهت تنها وجود تفاوت یا وجود رابطه را بیان می‌کند. در صورتی که از فرضیه بدون جهت استفاده کنیم از آزمون‌های آماری ۲ دامنه استفاده می‌شود. در علوم رفتاری بیشتر از فرضیه‌های بدون جهت استفاده می‌شود .
- پژوهشهایی که امکان پیش بینی نتایج پژوهش‌ها وجود ندارد یا حتی در پژوهش‌های که پیش بینی روابط بین متغیرها مناسب نیست بهتر است که در آن‌ها مسئله یا موضوع پژوهش فقط به صورت سؤال بیان شود.
- در پژوهش‌های کیفی نیز به جای فرضیه از سؤال استفاده می‌شود.
- برای پژوهشهایی که پیشینه مطالعاتی ندارند نیز می‌توان فرضیه را دو سویه نوشت.
- در هر پژوهش بهتر است که فرضیه جهت دار استفاده شود.
- محقق آگاه و مطلع که نسبت به موضوع تحقیق اطلاعات زیادی دارد از فرضیه جهت دار استفاده می کند و محققی که اطلاعات کافی در مورد موضوع مورد تحقیق ندارد از فرضیه بدون جهت استفاده می کند.

فرضیه آماری: معمولاً از طریق فرضیه‌های پژوهشی بوجود می‌آید، رشد می‌کند یا از مفاهیم ضمنی آن‌ها مایه میگیرد اما هرگز با آن‌ها یکی نیست. فرضیه‌های آماری جمله‌ها یا عباراتی اند که با استفاده از نمادهای آماری و به صورت پارامتر نوشته می‌شوند و نقش آن‌ها هدایت محقق در انتخاب آزمون آماری است.

پایه و اساس علم تجربی: مشاهده و تعمیم استقرایی است.

ترکیب مشاهدات: فرضیه

بیان فرضیه به صورت صفر ضروری نیست فرض صفر با آزمون‌های آماری به کار می‌رود و محقق برای تفسیر نتایج از فرض صفر استفاده می‌کند. برای اینکه فرضیه ای به صورت مستقیم قابل آزمون باشد باید آنرا به صورت عملیاتی بیان کرد. گاهی عقاید و نظریه‌های موجود که اساس دلیل منطقی را تشکیل می‌دهند قطعی به نظر نمیرسنداما ممکن است ما پیش بینی روشنفکرانه‌ای از نتیجه تحقیق خود داشته باشیم در این صورت بیان فرضیه به صورت بدون جهت ترجیح داده می‌شود . فرضیه بدون جهت

1- null hypothesis
1- non directional